

Hadirokkant sors a második világháború után ^[1]

A hadirokkant „ott reszket hidegrázósan, roncs idegekkel az utcasarkon, világtalan szemmel, fehér botjára támaszkodva és ott ül a hídfőknél, villamos végállomásoknál, sétatereken, fél karral, fél lábbal vagy mind a két végtagja híjával. [...] Mindennapi útjaink előttünk bicegnek, roskadoznak, mint a nemzet lelkiismeretének élő, tragikusan vonagló és vádoló jelképei. [...] Vádolják [...] a haladás, az emberiség, a közjólét ellenségeit, e romlott képzeletű, rögeszmékbe zavarodott politikusokat, akik két világháborúba taszították a békés, munkás és emberi életet szomjazó népeket.”

Bevezetés

Az emberiség történetében minden háborúnak legszomorúbb és legfájdalmasabb emléke a rengeteg véráldozat, a nagy embervesztés. A véres háborúkat szinte törvénytörő bizonyossággal követte a pestis, a kolera és más járványos betegségek emberpusztítása, s a háborúkhoz kapcsolódó járványok áldozatainak száma többszörösen meghaladta a hadi cselekményekben meghaltakét. Az embert, a közkatona életét nem sokra becsülték: a beteget, a sebesültet sorsára hagyták, még ki is fosztották a csatamezőn, ha a maga erejéből nem tudott hazavánszorogni. A csonka vitézek sorsa minden korszakban szánalmas volt, bár próbálkozások történtek arra vonatkozóan, hogy egyenlő helyzetbe kerüljenek az épkézláb emberekkel.

A háború áldozatairól való állami és társadalmi gondoskodás első kezdeményezője hazánkban gróf Tisza István miniszterelnök volt, aki 1915 tavaszán *Csonkított és Béna Katonákat Gondozó Bizottság* néven a hadisérültek orvosi utókezelése és munkaképességük helyreállítása érdekében saját vezetése alatt mozgalmat indított, hiszen a háború befejezése után rokkantak tömegei keresték életlehetőségeiket. A Bizottság működési köre hamarosan szűknek bizonyult, hiszen gondoskodni kellett a háború összes sérültéről és betegéről is. Helyére ezért 1915. szeptember 15-én a *M. Kir. Rokkantügyi Hivatal* lépett. A Hivatalt a miniszterelnökség fennhatósága alatt a rokkant katonák gondozásának egységes irányítására, szervezésére és igazgatására hozták létre a 3301/1915. sz. miniszterelnöki rendelettel. Legfőbb irányítást a kormányrendelet a kezdeményező gróf Tisza István miniszterelnök hatáskörébe utalta, akinek az ügyvezető alelnök, gróf Klebelsberg Kuno államtitkár közvetlenül referált. A M. Kir. Rokkantügyi Hivatal a fővárosban és a vidéki városokban további utókezelő gyógyintézeteket hozott létre, különleges kórházakat állított fel, és fokozta az oktatási lehetőségeket.

A kormány a hadirokkantakon kívül a háború más kárvallottjai gyámoltásáról is próbált gondoskodni. Ennek érdekében 1917-ben létrehozták az önálló Népjóléti- és Munkaügyi Minisztériumot, amely számos feladatot átvett a Belügyminisztériumtól: a közegészségügy, a betegellátás, a közjótékonyosság, az alapok és az alapítványok ügyeit, amelyek 1920-ban a Népjóléti- és Munkaügyi Minisztérium ügykörébe kerültek át. 1932-ben megszüntették ezt a minisztériumot, s a feladatkörökkel együtt az iratok is visszakerültek a Belügyminisztériumba. A tárca 1944 decemberében állt fel ismét, majd 1951-től már Egészségügyi Minisztérium elnevezéssel működött.

Az 1917. március 8-án a 900/1917. M.E. sz. alatt kiadott rendelet a hadirokkantokról és családjaikról, valamint a hadiárvról és hadiözvegyekről való gondoskodást nemzeti feladatnak nyilvánította, és kimondta, hogy ezt a feladatot az állam az önkormányzati hatóságok és a társadalom közreműködésével köteles teljesíteni. A kormány a háború áldozatainak gondozásával járó tennivalók vezetését és irányítását az Országos Hadigondozó Hivatalra (OHH) bízta, mely átvette a M. Kir. Rokkantügyi Hivatal szervezetét és hatáskörét. Az OHH elnöki teendőinek ellátásával gróf Teleki Pált bízták meg. Teleki új mandátumát felhasználva két nagy képviselőházi felszólalásában is foglalkozott a rokkant- és egészségügygel. Legfontosabb feladatának a hadirokkantak életbe való visszavezetését és társadalomba való integrálásukat tekintette, s a hadigondozottak „rehabilitációját” célzó intézkedéseket hozott. A háborúban megsérült embereknek a kórházi kezelésen kívül iskolát, képzést, ill. átképzést és munkahelyteremtést írt elő, még akkor, amikor a hadsereg kötelékében levőnek számítottak. Hadigondozó népirodákat állított fel, a hadigondozás ügyének „egyöntetű ellátása” végett „hadigondozó kormánybiztosokat” nevezett ki, a törvényhatósági bizottságokat és a társadalmat arra buzdította, hogy a hadigondozottak javát szolgáló alapítványokat, ösztöndíjakat, nevelő- és gyógyintézeteket, otthonokat stb. létesítsenek.

A háborús vereség, majd az őszirózsás forradalom győzelmét követően 1918 novemberétől új feladatot jelentett a területe jelentős részét elvesztő országban a hadigondozás. A mai értelemben vett modern hadigondozás az első világháború után bontakozott ki, ugyanis a sokféle területen, számtalan formában jelentkező szociális gondok közül kiemelkedett a hadirokkantak és hadigondozottak (hadiárvak és hadiözvegyek) problémája.

A háború miatt megélhetésüket veszítették ellátására, illetve részleges, vagy teljes rehabilitációjára, munkába állítására ugyan több állami és társadalmi szervezet is alakult (pl. a háborúból hazatért vak hadirokkantak részére létrejött Vakok Szövetsége, a „Vakon Mechanika” nevű üzem, különböző rokkant egyesületek, a Hadirokkantak, Özvegyek és Árva Nemzeti Szövetsége (HADRÓÁ), a Magyar Nemzeti Hadirokkantak és Árva Csoportja), ám összességében megállapítható, hogy a legtöbb esetben csak viszonylag kis összegű, készpénzbeli támogatást tudtak nyújtani, ami az érintettek sorsán, megélhetési gondjain, legelőször problémáin nemigen változtatott.

Az első világháború után a frontról hazatért katonák számára a Nagyatádi Szabó István-féle földreformról szóló törvény jelentett némi gondoskodást, amikor földet osztottak az arany vagy ezüst víztárási éremmel kitüntetett földműveseknek, a földműves hadirokkantoknak, a munkaképes földműves hadiözvegyeknek és a felnőtt földműves hadiárvraknak, valamint a vitézeknek. A törvény végrehajtása során mintegy 300 000 ember kapott egy-két holdas törpebirtokot örök használatra, amelyet „rokkant földek”-nek neveztek. Ilyen rokkant-telepek alakultak az ország sok településén, például Szárújtelepen, Salgótarjánban, Kaposvárott, Órhalmon, Főton és Mórhalmon stb.

A hadigondozottak otthon, falusi környezetben tartása az akkori Népjóléti Minisztérium egyik meghirdetett célja volt, ám egy-két mezőgazdasági átképző akció és a 6000/1922. BM rendelettel meghirdetett Horthy Miklós Segélyakción kívül más nemigen tudtak tenni. A megindított átképző, elsősorban háziiparra oktató tanfolyamok a húszas évek derekára rendre kifulladás, s a hadirokkantak és hadigondozottak meglehetősen nagy számban koldulásra kényszerültek (dacára annak, hogy a hatóságok ezt minden eszközzel igyekeztek megakadályozni), ill. a közületek alkalmi, igen csekély összegű segélyeire szorultak.

Az 1922. XVII. t. c. 28. §-a, majd az 1923. XXXII. t. c. 14. §-a alapján a háború áldozatairól való gondoskodás terén tett kormányintézkedések az elmúlt időkhoz képest lényeges haladást mutattak. Legfontosabb intézkedések voltak, hogy a hadigondozottak nyugdíjilletmény helyett járadékot kaptak, amelynek mértéke aránytalanul nagyobb volt a magas fokban megrokkant egyénéknél, mint a kisebb törődöttségűeknél. A járadék ugyanis csak a súlyos mértékben megrokkant vagy keresetképtelen egyénéknél szolgált a megélhetés alapjául, míg a csekélyebb testi fogyatékosokban szenvedő rokkantaknál és hadiözvegyeknél a járadéknak az volt a rendeltetése, hogy az elhalt család fő elmaradt keresetéről némi jövedelem kiegészítést, kárpótlást nyújtson. A rokkant házi ellátásra szoruló hadirokkantak elhelyezésének céljára 1922 őszén 300 férőhellyel megnyitották a M. Kir. Hadirokkant Otthont. A rokkant házi ellátás magában foglalta a rokkantak teljes szükségleteiről való gondoskodást.

A 2700/1922. M. E. számú ellátási rendelet értelmében és keretében azok a rokkantak, akik a katonai szolgálat következtében beállott vagy azzal összefüggésben álló betegség vagy sérülés miatt gyógykezelésre vagy műtetre szorultak, az állam, illetőleg az országos betegápolási alap terhére részesültek kezelésben.

A magyar törvényhozás a Gömbös Gyula hadügyminiszter által aláírt, 1933. évi VII. hadigondozási törvényben emlékezett meg „fiainak a világháború során teljesített önfeláldozó szolgálatairól”, s e törvény megalkotásával „röpta le halálját” az ország súlyos gazdasági helyzetében a „hősi halált halt vagy hadiszolgálat következtében megrokkant katonákkal s ezek hátramaradottaival” szemben.

A hadigondozási törvény állami feladatnak tekintette a gondoskodást a hadirokkantokról, a hadiözvegyekről, a hadiárvról, a hadigyámoltakról és a hadigondozott családtagokról. A hadigondozottakat pénzellátás szempontjából osztályozták (tisztí, altisztí vagy legénységi ellátási csoport), a hadirokkantakat pedig e csoportokon belül a kereső- és munkaképesség-csökkenést okozó hadirokkantság mértékének megfelelően I., II., III. vagy IV. járadékosztályba sorolták. A törvény második fejezete részletesen kifejtette a hadirokkantak ellátására vonatkozó rendelkezéseket. A hadigondozottak igényjogosultságának elbírálására minden járásban, minden törvényhatósági jogú és megyei városban, továbbá Budapest székesfőváros minden közigazgatási kerületében Hadigondozó Bizottságokat hoztak létre.

Az 1943. szeptember 28-ai minisztertanácsi ülésen a Hadigondozó Hivatal 1944. január 1-jétől a honvédelmi tárcától a Miniszterelnökség alá került. Megváltozott a hivatal elnevezése is, Országos Hadigondozó Hatóság lett, és a polgári személyek hadigondozási ügyeit végezte. A hadigondozási nyugdíjak is átkerültek a honvédelmi tárcától a Miniszterelnökség nyugdíjais közé.

A hadigondozási törvényt a második világháború befejezéséig alkalmazták, vissza ugyan nem vonták, de különböző politikai megfontolásokból az állam évtizedekig nem rendezte egységesen a hadigondozottak helyzetét. 1945 után is érvényben volt, de évről évre fokozatosan szűkítették a hatályát.

A második világháborút követő kommunista térhódítás nem ígért sok jót az áldozatok, a hadirokkantak számára. Pedig a fronton meghalt körülbelül 400 ezer magyar katoná, a különböző harci cselekményekkel, valamint a hitleri koncentrációs táborokban és a szovjet hadifogolytáborokban elhunytakkal kiegyenlítő számuk megközelítette az egymilliót. A hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvaik száma 800 ezer körül volt.

1949-ben életbe lépett a teljes jogfosztottság. Minden hősi halottat és katonát, aki a frontról hadirokkantként jött haza, bűnösnek nyilvánítottak, amiért részt vett a Szovjetunió elleni háborúban. Az özvegyek is vétkesek voltak, mert úgymond „nem akadályozták meg, hogy férjeik kimenjenek a frontra”.

***

Még dörcögtek a fegyverek az ország területén, amikor az Ideiglenes Nemzetgyűlés Debrecenben 1944. december 21-én tartott ülésén hozott határozatával ismét életre hívta a Népjóléti Minisztériumot, és az egészségügy irányításának feladatát hatáskörébe utalta. Megkezdődött a népjóléti tárca apparátusának kialakítása. A kezdeti időszakot a minisztérium irányításáért folyó pártpolitikai küzdelmek és sorozatos hivatali átszervezések jellemezték. A minisztérium irányítását a Magyar Kommunista Párt által delegált politikusok látták el, akik a hatalomért folyó harcban az apparátus egyes részeit közvetlenül felhasználták. A Magyar Dolgozók Pártja megalakulását követően a népjóléti tevékenység közvetlenül is pártirányítás alá került.

A 90/1945., a 209/1945. és a 335/1945. M. E. számú rendelet értelmében kibővítették a tárca feladatait, mivel megkapta a többi minisztérium által leadott ügyköröket is. A minisztérium átvette - a sváb kitelepítési akció kivételével - a volt Népgondozó Hivatal egész szociális feladatkörét, a Miniszterelnökségtől átvállalta a hazatérő hadifoglyok gondozásával egybefüggően ennek a feladatkörnek egészségügyi, a Honvédelmi Minisztériumtól pedig gazdasági vonatkozású ellátását. A hadirokkantak, valamint a háborús sérültek és hadigondozottak ápolására Budapesten és Debrecenben állami hadigondozó gyógyintézetet létesítettek.

A népjóléti munka homlokterében a hadigondozottakról, a hadirokkantakról és a hazatérő hadifoglyokról való gondoskodás állt. A hadigondozottak száma több mint félmillió volt, „Közülük 334 000 a hadisegélyesek, 36 000 a rokkantak, 61 000 hadiözvegyek, 40 000 a hadiárvaik, 24 000 a hadigondozott családtagok és több mint 10 000 a háborús polgári gondozottak száma”.

A Népjóléti Minisztériumban, megalakulásától kezdve működött a IV. Hadigondozási főosztály, amely a Honvédelmi Minisztérium és a Miniszterelnökség által a 209/1945. M. E. sz. rendelettel leadott ügykört vette át. A főosztály két osztályból állt, a hadigondozási igazgatási osztályból és a hadigondozottak szociális érdekvédelmi osztályából. A főosztály foglalkozott a hadirokkantak pénzeljárásai ügyeivel, a hadigondozási alap létesítésével, a rokkantügyi tanács felállításával, a mesterséges testrészpótlás kérdésével, a hadirokkantak utókezelésével és reumatikus gyógykezelésével, a plasztikai műtétek végzésével, a tüdőbeteg hadirokkantak gondozásával, átképző tanfolyamok szervezésével és a vak hadirokkantak elhelyezésével.

Az 1948-ban bekövetkezett kommunista hatalom eltolódás és szervezeti átalakítások miatt a minisztérium Hadigondozási főosztályát 1948-ban megszüntették, feladatait és ügykörét a Társadalompolitikai főosztály vette át, majd az 1948. augusztus 26-án kiadott 9090/1948. Korm. sz. rendelettel létrehozták az Országos Hadigondozó Hivatalt azzal a céllal, hogy átvegye a Népjóléti Minisztériumra ruházott hadigondozási ügyköröket.

Az Országos Hadigondozó Hivatalhoz és a népjóléti miniszterhez írt levelek sokasága bizonyítja, hogy a hadirokkantak helyzete korántsem volt olyan egyértelmű és problémamentes a háború befejezését követően, mint (akkor!) sok esetben tudósítottak róla. Forrásunkban a hadirokkantak panaszos leveleiből idézünk, melyek a rokkantak kétségbeesett és kilátástalan helyzetét, sérelmeit, megélhetési gondjait, napi problémáit érzékeltetik.

A Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztályának iratai között található egy dokumentum, mely egy névtelen szerző véleményét fogalmazza meg a hadirokkantakról. A szerző véleménye szerint a hadirokkantak a „nemzet lelkiismeretének élő, tragikusan vonagló és vádoló jelképei”, akik vádolják „két nemzedék állami életének, szellemi életének irányítóit, a haladás, az emberiség, a közjólét ellenségeit, e romlott képzetű, rögeszmékbe zavarodott politikusokat, akik két világháborúba taszították a békés, munkás és emberi életet szomjazó népeket”. A hadirokkantak hozzátartozók a főváros képéhez, hiszen az utcasarkokon, a sétátereken, a hídfőknél és a villamos végállomásokon megjelenve állandó jelenségként kísérik az emberek mindennapjait, s a „háborús felelősség megtestesült vádjai”, amikor a „megrázó, hátunkat viszolyogtató emberoncok” hidegrázósan reszkelve, roncs idegekkel, fél karral, fél lábbal vagy világtalan szemmel fehér botjukra támaszkodva a főváros mind több pontján megjelennek. Megjelenésükkkel a nemzet lelkiismeretét akarják felrázni, amikor reszkető és remegő kezűket nyújtva koldulnak és világtalan szemekkel, roncs végtagjaikkal pénzért, alamizsnáért könyörögnek, ugyanakkor arra figyelmeztetnek, hogy elvett és tönkretett életükért, vigasztalan sorsukért és hozzátartozóik sorsáért az „egyetlen és igazi kárpótlás az, hogy a hadiárvaik nemzedékét megmentjük a tudomány és a politika árulóinak újabb háborújától”.

Egy másik, szintén 1946-ban keletkezett beadvány összefoglalást és áttekintést ad a hadigondozottak, köztük a hadirokkantak méltánytalan helyzetéről, a hadigondozás körül kialakult és tapasztalt visszasságokról. A levelet a Hadirokkantak, Hadiözvegyek és Hadiárvaik Országos Nemzeti Szövetsége debreceni csoportja írta Molnár Erik népjóléti miniszternek. Hacker Kálmán 75%-os és Budaházy Jenő 25%-os hadirokkant 24 pontba szedte a „hadigondozottak legsúlyosabb sérelmeit” és ezekkel kapcsolatos kérelmeit. A levélben részletesen feltárták és elemezték a hadirokkantak helyzetét és javaslatot tettek azok megoldására is.

A hadirokkant levélírók sérelmezték a járadékok késedelmes kifizetését, mivel a hadigondozottak tömegei „irtózatossá nyomorban és rettenetes inségben tengődnek”. Kérték, hogy szankcionálják, ha a járulékokat nem fizetik ki időben. A hadigondozottak jogos sérelmét a minisztérium az igényjogosultság felülbírálásának elhúzódsásával magyarázta.

A hadirokkantak elvárták, hogy a törvényhatósági szociális ügyosztályok teljes személyzetét hadirokkantakkal váltsák fel, mivel az ügyosztályokon dolgozó nem hadigondozott vezetőktől és beosztott tisztviselőktől a „rideg mellőzések kivül semmit sem kapunk, s tőlük egyebet a jövőben sem várhatunk”. A minisztérium elutasító választ adott indokolta, hogy „ezek az ügyosztályok nemcsak hadirokkant ügyeivel” foglalkoznak.

Kérték, hogy a „hadirokkantak vérrel megszerzett és megszólgált nyugdíját” (tekintet nélkül állására, foglalkozására, vagyonára vagy keresetére) minden egyes hadirokkant részére „vérrel szerzett jog címén” feltétlenül és teljes egészében meghagyják. Azzal érveltek, hogy „Lehetetlen és igazságtalan a szociális világrend vezetői mostoháiban bánjanak el a harctereket megjáró és sokat szenvedett hadirokkantakkal, mint a régi vezetők.”

A debreceniek adókedvezményeket, föld- és házhely kiutalását, ipari-, kereskedelmi- és vállalkozási tevékenységük kifejtése érdekében kamatmentes kölcsön folyósítását kérték, valamint azt, hogy az iparrevízió alkalmával vegyék figyelembe a hadigondozott iparosok és kereskedők érdekeit. Harcoltak azért, hogy akinek a megélhetését biztosító jövedelme volt, az ne kaphasson állami jogosítványt vagy iparendélyt. Követelték, hogy minden 60. életévet betöltött hadirokkant egy rokkantsági fokkal magasabb járadékosztályba léphessen. A rádió előfizetési díját minden hadirokkantnak engedjék el, a lakbéradónál pedig nagyobb kedvezményeket kapjanak.

A 24 pontba összesűrítt levélre a Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztályának főosztályvezetője pontról pontra haladva válaszolt. A minisztérium válaszában, teljes mértékben egyetértett a felsorolt követelésekkel, azt napirenden tartotta, és az igazságtalanul hátrányt szenvedett hadirokkantakat a „legmesszebbmenő támogatásban” részesítette, ugyanakkor a levélírókat az „állandóan tárgyalunk”, „újabb tárgyalásokat kezdünk” és „főosztályunk minden esetben eljár” szövegrészekkel nyugtatgatta. Elismerte, hogy a hadirokkantak és hadigondozottak követeléseit és sérelmeit jogosnak, hiszen csak a tisztességes megélhetést szerették volna elérni saját maguk és családjuk számára, ám a részükre juttatott járulékok és segélyek ezt nem tették lehetővé, mivel a pénz, ami a hadirokkantak helyzetén javított volna, hiányzott.

Forrásunkban egyéni hadirokkant kérelmeket is közlünk, amelyeknek tartalma sok esetben összecsengett a fenti csoport irásával. Lengyel Simon Polgárdiban élő hadirokkant például „esendő kérelemmel” fordult Rákosi Máttyás miniszterelnök-helyetteshez, s tőle várta szenvedéseit „enyhítését”, mivel „használatos múltbaim nincsenek”. A kérelem mellett megtalálható Polgárdi község üzemi bizottsága elnökének és MKP titkárának támogató levele is. Elintézéséért a Népjóléti Minisztérium jelentést készített az ügyről. A jelentés érdekessége, hogy a Hadigondozási főosztály kétségbe vonta, hogy a „kérelmező hadirokkant-e”, mivel a művészeti kiutalása iránti kérelemből nem volt egyértelműen megállapítható ennek ténye, ezért jelentéstételre hívták fel Polgárdi község előjáróságát.

Rengl Imre budapesti lakos hadirokkant átképzése ügyében fordult Rákosi Máttyás miniszterelnök-helyetteshez. Az ügyet kedvezően bírálták el, mivel a hadirokkant munkába állítása érdekében a Hadigondozási főosztály megkereste a Nehézipari Minisztériumot. A hadirokkant munkába állításáról azonban nem találtunk dokumentumot.

A hadirokkant segélyek folyósításának elmaradása, késése miatt szinte naponta érkeztek panaszos levelek a minisztériumhoz, ami előrevetítette, hogy a beadott kérelmeket nehézkesen, mondhatni csigalassúsággal intézték az illetékes hatóságok. A hadirokkant iratanyagok felemelése tárgyában több beadvány is született, melyek elintézése a kérelmező számára nem járt mindig sikerrel. Gárvány István kaposvári lakos kérelme a miniszterelnök-helyetteshez, „valami módon elkalldott”.

A kérés megismételték, ám a Népjóléti Minisztérium titkárságának levele lakonikus tömörséggel megállapította, hogy a hadigondozási pénzellátások összegének felemeléséről a „mindenkori költségvetéssel biztosított hitelhez mérten történhet gondoskodás”, tehát nem lehetséges a pozitív elbírálás. Tóth Csepregi János szintén hadirokkant járadéka felemelése érdekében emelt szót az illetékeseknél, ám a kérelemre adott válasz nem volt biztató, ugyanis a Hadigondozási főosztály megállapította, hogy „fogyatkozása nem a háborús katonai szolgálat sajátos természete következtében, hanem veleszületett alkati hajlamosság alapján lépett fel, melyet a hadiszolgálat fáradalmi és nélkülözései is súlyosbítottak”, ezért III. járadékosztályból I. járadékosztályba sorolására „nincs lehetőség”.

Nagy Gyula Szabolcs megyei hadirokkant levélben kérte újbóli hadirokkanttá nyilvánítását, valamint családjának áttelepítését Ungvárról a magyarországi Viss-re, mivel a régebben folyósított hadirokkant járadékát „Oroszországba” történt elhurcolása miatt beszüntették. Hazatérése után az országhatárok változása miatt nem mehetett haza Ungvárra, ahol a családja élt, hanem mint magyar állampolgár, szülőfalujaiban, Vissen telepedett le. A minisztérium a hadirokkantság ügyében „sürgős jelentéstételre” utasította a járási főjegyzőt, valamint az ügyet áttevte a Külügyminisztériumba a családtagok megsegítése érdekében.

Forrásunkban közöljük a pápai hadirokkantok és hadigondozottak panaszbeadványát a karácsonyi segélyek elmaradásáról. A polgármester visszatartotta a segélyek kifizetését a szeretet ünnepe előtt, mert „gyűlöli” a hadigondozottakat, s szerinte „mi szegény hadigondozottak döögölünk meg”. Kérték a polgármester megregulázását, hogy az „ne kiveret kutya módjára bánjon” velük, hanem a járandóságukat utalja ki, mert az „nekünk jár, mert ezért mink szennettünk [!] meg”. A minisztérium saját hatáskörében intézkedett az ügyben. Utasította a pápai polgármestert az igényjogosultak karácsonyi segélyének haladéktalan kifizetéséről, egyben tájékoztatta a belügyminisztert a panaszbeadványról. A panaszosok beadványát végül is kedvezően intézték el, mivel Pápa megyei város polgármestere jelentette a Népjóléti Minisztériumnak, hogy a hadisegélyben, valamint a hadi- és háborús polgári gondozási pénzellátásban részesülők karácsonyi segélyét a városi adóhivatal kifizette.

A végtaghiányos hadirokkantok szinte állandó harcot folytattak a művégtag lábak és kezek megszerzéséért. Levelek sokasága bizonyítja, hogy művégtagok beszerzése mennyi időt és fáradságot emésztett fel. A hadirokkantok több esetben soron kívüli elbírálásért folyamodtak a miniszterhez, különböző pártfogókat, segítőtkeket kerestek, akik támogatták ezekben az életmentő termékeknek a beszerzését. A Magyar Állami Művégtaggyár igazgatójának jelentése szerint a várakozók nagy száma miatt csak kevesen juthattak a művégtaghoz, s a gyár kapacitása sem tette lehetővé a termelés növelését. Ugyanez volt a helyzet az ortopéd cipőt igénylőknel, s a cipők javítása is akadozott.

Nagyivánból egy 100%-os hadirokkant kétségbeesett levelet írt 1946. október 14-én a köztársasági elnöknek. Levelében elpanaszolta, hogy „ügyemmel bárhová fordultam, még meghallgatásra nem találtam. [...] 1946. évi július havi fizetésemet nem kaptam meg, hogy miért, azt sem tudom, ha kérem, gúnyolódva elutasít az előljáróság.” Levelében felteszi a kérdést: „Alázatos tisztelettel kérem, mi jár egy hadirokkantnak?” Kérélmére ugyan nem kapott választ, ám „folyamodványát kivizsgálás és részletes jelentéstétel végett” megküldték a tisztafüredi járási főjegyzőnek október 30-án.

Egy másik nagyiváni illetőségű „fállábú hadirokkant” szintén „tisztelletes kéréssel” fordult a köztársasági elnök „igazi magyar és meleg szívvel átérző mindent messzelátó nemes szívéhez”. Az ő kérélmét is a járási főjegyzőhöz továbbították.

Stanzel Ágoston budapesti lakos 1946. augusztus 9-ei levelében rokkant cipőt kért Rákosi Mátyástól. Kérélmét azzal indokolta, hogy „teljesen nincstelen vagyok, közeleg a tél: le vagyok rongyolódva, a lábam kint van a cipőmből; a Főváros sem tud adni, mert azok a briganti németek és a nyilasok mindent elvittek. Kérve kérem kedves Rákosi elvtárs, méltóztatassék kérelememnek helyt adni és egy pár negyvenkettes cipővel megajándékozni.” A Minisztérium a cipő beszerzése érdekében kapcsolatba lépett az Unitárius Segélybizottság és a Magyar Vöröskereszt képviselőjével, azonban ők „jelenleg” nem rendelkeztek megfelelő cipővel. Mivel a minisztérium szociális gondoskodási osztálya „nyolc pár bakancs felett rendelkezett”, így „Rendeletre” egy pár cipőt postai úton elküldtek a kérelmezőnek.

Bakos Imre újkécskei hadirokkant tüdőbeteg svájci gyógykezelését kérte, ugyanis 1948-ban „olvastam arról”, hogy Magyarországról Svájcba visznek ki tüdőbeteg hadirokkantokat, s „én is nagyon szeretnék azok közé tartozni, akiket majd kivisznek gyógyulni”. A svájci gyógykezelés lehetősége azonban csak ábránd maradt, mivel a minisztérium értesítette Újkécske községi elöljáróságát, hogy „értesítse nevezettet” arról, hogy tüdőbetegek Svájcban való gyógykezelésére hadirokkant jogon nincs lehetőség.

A hadirokkant kérelmek között található dr. Rácz Jenő pénzügyminiszter levele is, melyet B. Szabó István kisgazdapárti államminiszterhez írt a hadirokkantok adókedvezménye ügyében. A Hadigondozási főosztály az adókedvezmények ügyét „állandóan napirenden” tartotta, s a tárgyalások eredményeként a Pénzügyminisztérium adott bizonyos adókedvezményeket a hadigondozottak részére. Mivel ez a hadirokkantok részére nem jelentett számottevő könnyítést, ugyanakkor e kedvezmények kiszámítása rendkívül nagy adminisztrációval járt, a pénzügyminiszter az adókedvezmények újbóli bevezetését nem tartotta célravezetőnek.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a Magyar Országos Levéltárban található hadirokkantokra vonatkozó iratok egyértelműen bizonyítják, hogy a hadirokkantok megítélése a kommunista hatalomátvétellel jelentősen megváltozott. A korszakban a hadirokkant kérdés éveken keresztül visszatérő problémaként jelentkezett, s ideológiai okokból is fontos összeütközési pont volt. A változó politikai helyzet súlyos áldozatokat követelt az esztendőök óta nélkülöző tömegektől és a mindig mostohagyermekként kezelt hadirokkantaktól is. A hadirokkantokat ért súlyos sérelmek megszüntetését, a hadirokkantok nyomortól és a nagyfokú nélkülözéstől való megmentését a koalíciós kormányok sem tudták megoldani, 1948-tól pedig a háborús ellenségkeresés közepette a jó szándék is háttérbe szorult. A hadigondozás és a hadirokkant ellátás megoldása elé leküzdhetetlen akadályok tornyosultak, melyeket a hatalmon levő kormányok nem tudtak, vagy nem akartak megoldani.

Források

Egy névtelen szerző véleménye 1946-ban a hadirokkantokról

A HADIROKKANT,

mint állandósuló jelenség, egyre gyakrabban és a fővárosnak mind több pontján tűnik a szemünkbe. Ott reszket hidegrázósan, roncs idegekkel az utcasarkon, világtalan szemmel, fehér botjára támaszkodva és ott ül a hídfőknél, villamos végállomásoknál, sétatereken, fél karral, fél lábbal vagy mind a két végtagja híjjával [!] A háborús hadügyi rendelkezések a „csonkolt” elnevezést akarták reasútni és belecsempezésni a mindennapi szóhasználatba, nyelvünk szellemének megcsúfolására, mintha készakarva, valamely iszonyatos mérszárszéken „csonkolták” volna őket. Mindennapi útjainkon előttünk bicegnek, roskadoznak, mint a nemzet lelkiismeretének élő, tragikusan vonagló és vadoló jelképei. Mint a háborús felelősség megtestesült vadjai tűnnek elénkbe, a világtalanok, akiknek szeme világát kioltotta a lángszóró, börtét, orrát, ujjait lemarta, tagjait letépte, leszaggatta a háború sok szörnyű vegyszere, robbanószer, hadigépe, hogy mint megrázó, hátunkat viszolyogtató emberroncsok mindenütt és mindig vádoljanak. Vádolják a tudomány árulóit. Vádolják két nemzedék állami életének, szellemi életének irányítóit, a haladás, az emberiség, a közlőlet ellenségeit, e romlott képzeletű, rögeszmékbe zavarodott politikusokat, akik két világháborúba taszították a békés, munkás és emberi életet szomjazó népeket.

És külön vadoló jelkép a magyar hadirokkant, aki mint az örök vád megtestesülése, a könnyen feledő emlékezetekbe idézi folyton millió és millió embertársának sorsát. Újra és újra felidézi azoknak a millióknak tragédiáját, amit csak Barbusse és Remarque lángoló keserűségű szavai tudtak feljegyezni méltón az utókornak, figyelmeztetésül és mégis hiába. Vádolón rázza lelkiismeretünket, hogy ne feledjük azoknak a sorsát, akik nem önkaratukból, nem lelkes szándékkal, hanem tragikus kényszerből mentek a harcterekre és most roncsok, világtalanok, halottak, vagy pedig özvegyek, árvák, és mint családfenntartók, elvesztett kenyérkeresők hozzátartozói nyomorognak. És ki tudná megszámlálni a szívek, az érzelmeik pótolhatatlan veszteségeit! A nemzet lelkiismeretét akarja felrázni az utcán a rokkant, a magyar hadirokkant, amikor reszkető kezét, térdén remegő vedlett katonasípkáját a pénz papírrongyaiért nyújtja ki feléd. A magyar katona, öreg és fiatal hadirokkant, aki két háborúban vérzett, rokkant meg idegen érdekében, értelmetlen célokért, esztelen rögeszmékért az iszonyat tűzterengében, borzadályos vágóhídjai. Világtalan szemükkel, roncs tagjaikkal, ismeretlen szájaikkal figyelmeztetnek minket, hogy az utcai koldulás szájaikkal felviselhető életmódba segítsük őket, árváikat pedig mentsük meg a gyűlölködők, a vére, fosztogatásra szomjazók máris óhajtott új háborújától. Arra figyelmeztetnek, hogy elvett életükért, tönkretett életükért, vigasztalan sorsukért és hozzátartozóik sorsáért az egyetlen és igazi kárpótás az, ha a hadiárvák nemzedékét megmentjük a tudomány és a politika árulóinak újabb háborújától. Anyák, özvegyek, árvák sóhájára - sikolyára figyelmeztet a kolduló hadirokkant könyörgő szava - Soha többé háborút!

Jelzet: MOL XIX-C-1-i-6. t.-szám nélkül-1939-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztály)

A hadirokkantok sérelmei, panaszos levelei

a.

Hacker Kálmán és Budaházy Jenő beadványa a népjóléti miniszterhez

M Á S O L A T

A Hadirokkantak-, Hadiözvegyek és Hadiárvák Országos Nemzeti Szövetsége Debreceni Csoportjától

Népjóléti Miniszter Úr!

Elsősorban is legsúlyosabban sérelmezzük azt, hogy az általunk már az előző év őszén ajánlott és azóta több ízben megismételt aranyalpra való áttérés - és ennek a drágasághoz mért szorzószámmal való kifizetése - a mai napig sem történt meg, s emiatt a hadigondozottak tömegei - országos viszonylatban százezrei - irtózatossá nyomorban és rettenetes ínségben tengődnek. A júliusra adópengőben megállapított járulékok is csak mintegy 25%-ban közelítik meg a mi javaslatainkat, s a mai napig, ezeknek a tételeknek a kifizetését még csak meg sem kezdték. Ezzel kapcsolatos kéréseink a következők:

1. Kívánjuk - a legénységi és tiszt hadirokkantakra, hadiözvegyekre és hadigondozottakra egyformán a járadékoknak az állami rendszerű X. fizetési osztály szerinti megállapítását úgy, hogy a 100%-os hadirokkant ennek a teljes összegét, a 75%-os hadirokkant a 75%-át, az 50%-os hadirokkant az 50%-át, a hadiözvegy szintén az 50%-át, s a 25%-os hadirokkant a 25%-át kapja. A többi hadigondozási járuléknak a fenti összegekhez való arányosítását kérjük. Egyben kérjük a hadirokkantak feleségei után a családi pótlék megállapítását és folyósítását, és valamennyi 100%-os hadirokkant után az ápolási pótlék megállapítását és folyósítását.
2. Kívánjuk, hogy a hadigondozottak járulékaik mindenkor teljesen a közalkalmazottak fizetésemelésével azonos arányban és ugyanakkor fizetessenek ki, s a pontos kifizetésre, az arra illetékes tisztviselők fejelelősség terhe alatt köteleztesse, s a maguk kifizetését mindaddig ne vehessék fel, amíg az esedékes hadigondozási járulékokat ki nem fizették.
3. Az O. T. I. mintájára - teljes önkormányzattal és széles hatáskörrel felruházva - sürgősen felállítandók volnának országszerte - törvényhatóságokként - hadirokkantak vezetésével és a helyi Honsz Csoportok bevonásával a Hadigondozó Hivatalok, mert a hadigondozottak ügyeinek a gyors elintézését és illetményeik mindenkor azonnali folyósítását csak ettől várhatjuk. Ugyancsak kívánjuk a törvényhatósági szociális ügyosztályok teljes személyzetének - az egész vonalon - hadirokkantakkal való azonnali leváltását, mert eddigi szomorú tapasztalataink szerint a szociális ügyosztályokban működő nem hadigondozott vezetőkől és beosztott tisztviselőktől a rideg mellőzésen kívül semmit sem kaptunk, s tőlük egyebet a jövőben sem várhatunk.
4. Az orthopaed-cipőt viselő bajtársak cipői 1944 óta, javítás nélkül romlanak, s annak a megjavítására önjelöltől képtelenek, miért is kérjük, hogy - miután az amúgy is a Népjóléti Minisztérium kötelessége - nevezettek cipőinek az esedékesség időpontjában helyben való megjavítására az Állami Művegtaggyár Igazgatósága - vagy a Népjóléti Minisztérium - mindenkor elegendő mennyiségű természetbeni anyagot utaljon ki, és küldjön le törvényhatóságokként a megyei székhelyekre, s a megfelelő összegű munkadíjat is - illetve erre is megfelelő átalányösszeget - előre utalja ki a polgármester kezeihez.
5. Az 5700/1945. M. E. sz. rendeletről - valamint az 1933. évi VII. t.c. 27. §-a 12. szakaszára - hivatkozással kérjük, hogy a B-listára került hadigondozottak ügyében végleges elbocsátásuk előtt - az ok nélküli vagy személyes bosszú alapján történő elbocsátások megakadályozására - illetékes Honsz Csoportjuk feltétlenül meghallgattassék, és írásbeli nyilatkozatra szólíttassék fel, s az elbocsátásra vagy visszatartásra nézve (ha nevezettek leigazoltattak és ellenük fegyelmi vagy népbírói marasztaló ítélet nem hozott) a Honsz javaslata és nyilatkozata döntő legyen. Mindenesetre kérjük, hogy a B-listára került hadigondozottak ügyében a Honsz Csoportok utólagos előterjesztési joga biztosíttassék és - mint törvényes érdekképviseleté - a döntés a Honsz kellően indokolt javaslatának megfelelően történjen, s még elbocsátás esetén is - ha a Honsz javaslata kívánja - visszavételük, azaz eredeti állásukba visszavételük. Kívánjuk és kérjük, hogy büntetlen előéletű hadigondozott tisztviselő elbocsátása esetén is csak előírt, köteles, teljes szolgálati ideje beszámításával és elérhető legmagasabb fizetése 100%-ával legyen csak nyugdíjazható.
6. Kívánjuk és kérjük - az ősszel már bekért és most tavaszra ismét megsürgött hadigondozási statisztikai kérdőlapok begyűjtésével kapcsolatban - hogy a hadirokkantak vérrel megszerzett és megszolgált nyugdíja (tekintet nélkül állására, foglalkozására, vagyonára vagy keresetére) minden egyes hadirokkant részére - vérrel szerzett jog címén - feltétlenül és teljes egészében meghagyassék. (1922-1924 között 2 és fél éven át a régi rendszer kísérletképp[en már egyszer beszüntette az állásban lévő hadirokkantak nyugdíját, azonban rövidesen belátta hibáját, és azt, hogy jogtalanul, erőszakosan és törvényellenesen járt el, s 2 és fél év után ismét folyósította ezek nyugdíját. Lehetetlen, hogy az új szociális világtrend vezetői mostohábbban bánjanak el a harcstereket megjárt és sokat szenvedett hadirokkantakkal, mint a régi vezetők.)
7. A Honsz-nak, mint az 1933. évi VII. t.c. 33. §-a szerinti törvényes és hivatalos érdekképviseletnek, minden egyes hadigondozott kötelezett tagja legyen, és a mindenkori járuléka 2%-át kitévő tagsági díjat kivétel nélkül mindenkitől az illetményeit számféjtő és utaló hatóság vonja le.
8. Az UNRRA segélyek 90%-a vidékre adassék ki, s azokból elsősorban is a sok gyermekes hadirokkantak és hadiözvegyek, s az öreg, magukon segíteni már nem tudó, túlnyomó részben munka- és keresékképtelen hadirokkantak és hadiözvegyek részesüljenek, mert ennél elhagyottabb, árva, szegényebb osztály sehol sincsen. (Debrecenben ez ideig még egyetlen egy hadigondozott sem kapott ilyen segélyt.) A kiosztásba a Honsz Csoportok elnökei vagy megbízottai feltétlenül bevonandók.
9. A Honsz Csoportok és Fiókok úgy az országos választmányi ülésekre, valamint a közgyűlésekre teljesen ingyenes vasúti szabadjegyet kapjanak, mert a jelenlegi magas vasúti díjak megfizetésére képtelenek. A hadigondozottak évi 6 (hat) vasúti jegyet díjmentesen kapjanak Magyarország bármely vasúti vonala bármely állomására.
10. Minden igazolt hadigondozott legalábbis 50%-os adókedvezményt kapjon.
11. Föld-, házhely- vagy svábbirtok kiutalásánál hadigondozottak bárkivel szemben is törvényesen elsőbbségben részesíttessenek.
12. A hadigondozottak részére ipari-, árusítási stb. tevékenység kifejtésénél, méhészet, gyümölcsészet vagy nyúlfarm stb. létesítésénél vagy más ilyenféle vállalkozásoknál megfelelő természetbeni vagy készpénzállamsegély folyósíttassék.
13. Az iparrevízió alkalmával nyomtatványért bekövetelt 50 000 adópengő a törpeárus hadigondozottak részére visszautalandó.
14. A hadigondozott trafikosok mindenkor elegendő áruval látandók el azért, hogy abból tényleg meg is élhessenek.
15. A helyi termelőbizottságokba a Honsz Csoportok feltétlenül bevonandók és képviseltetendők, mert ez idő szerint mezőgazdasági kérdéseknél a hadigondozottak érdekeit ottan senki sem képviseli, és így attól semmi kedvezményt nem élveznek.
16. Az ipari revízió alkalmával az érdekelt hadigondozott iparosok (és kereskedők) érdekei a legszélsőbb határig menően figyelembeveendő és biztosítandók.
17. Az összes iparigazolványok és állami jogosítványok szigorú felülvizsgálatát kérjük pártállásra való tekintet nélkül és főleg protekciómentesen. A helyi viszonyokkal ismerős helyi bizottságok - hadigondozottaknál a Honsz - javaslata legyen a döntésnél, mert a protekció csakis így lehet kizárni.
18. Állami jogosítványokat - szesz nagy- és kiskereskedés, élesztő elosztót, só, ecet és dohányárudákat (a nagy dohányárudákat 2-3) - nincstelen hadigondozott részére állami támogatással kérjük kiadni, hogy így a hadigondozottak egy részének a tisztességes emberi megélhetése biztosíttassék.
19. Akinek a megélhetését biztosító megfelelő polgári jövedelme van, az állami jogosítványt vagy iparengedélyt ne kaphasson, és ne bírasson.
20. Minden 60. életévét betöltött hadirokkantat egy rokkantsági fokkal (egy járadékosztállyal) léptessenek elő.
21. A rádió előfizetési díját minden hadirokkantnak engedjék el.
22. A lakbéradónál a hadigondozottak részére nagyobb mérvű kedvezmények megadását kérjük.
23. A rövidesen kiadásra kerülő új lakbérrendeletben a hadigondozottak érdekeinek az erőteljes védelmét kérjük.
24. Az új (ellátási jegyek szerint augusztus 1-jén kezdődő) gazdasági évben lisztből és kenyérből a hadigondozottak részére nagyobb (legalábbis a dolgozók számára mindenkor megállapítandó) napi fejadag megállapítását kérjük, hogy hosszas koplalás után legalábbis kenyérből és főtt tésztából felíg jőllakhassanak. Kérjük továbbá, hogy az új kenyér és liszt (valamint a burgonya, hagyma, főzelék, só, ecet, fa) árait a mi eddigi jelképes nyugdíjainkhoz mérten megszabandó és abból kifizethető árban állapítsák meg, mert máskülönben jövőre is az éhenhalásnak leszünk kitéve.

Miután kéréseink teljesítésére - a hadigondozottak mostoha sorsának a feljavítása - egyenesen a nemzeti becsület kérdése is (az ellenkezője pedig a nemzet szégyene lenne), azért kéréseink megszívlelését és soron kívüli teljesítését kérjük.

Debrecen, 1946. évi július hó 11-én.

Mély tisztelettel

Budaházy Jenő s. k.
titkár
25%-os hadirokkant

Hacker Kálmán s. k.
elnök
75%-os hadirokkant,
az 1919-i forradalmi
vészortvényszék
v[olt] elnöke

A másolat hitelelül:
[olvashatatlan aláírás]
irodavezető

***

A HONSZ debreceni csoportjának beadványával kapcsolatban az alábbiakat jelentjük:

ad 1) A hadigondozási pénzellátások emelése szoros kapcsolatban áll az 1946/47. évi költségvetésben erre a célra előirányzott hitelösszeggel. Mindaddig, amíg a jelenlegi hitelösszeg megfelelő mértékben nem emeljük, a hadigondozási pénzellátások összegeinek emelése nem lehetséges. Ennek érdekében a pénzügyminiszter úrhoz és a Gazdasági Főtanácsához 147 889/1946. szám alatt megkeresést intéztünk. Ennek az átiratunknak az alapján a tárgyalások folyamatban vannak.

ad 2) Mindent elkövetünk, hogy a pénzellátások az esedékesség napján késedelem nélkül kifizetessenek. Ennek akadálya volt eddig egyrészt a vagyoni census bevezetése következtében az igényjogosultság felülbírálásának elhúzódása, másrészt az, hogy az ellátmányok csak késedelmesen állottak rendelkezésre, illetőleg a pénzügyminiszter úr csak meghatározott időpont utáni kifizetéshez járult hozzá. Tekintettel arra, hogy a pénzellátások kifizetéséhez szükséges ellátmányok rendelkezésre bocsátása több hatósági szerv összeműködésének az eredménye, annak késedelmes kifizetéséért - kirívó esetektől eltekintve - az eljáró tisztviselők nem tehetők felelőssé. Kirívó esetekben pedig megvan a lehetőség arra, hogy a mulasztó tisztviselőt fegyelmi úton felelősségre vonjuk.

ad 3) Az Országos Társadalombiztosító Intézet a társadalombiztosítást teljesen önállóan, saját költségvetése alapján, saját szerveivel és intézményeivel látja el. A HONSZ feladatát és működési körét azonban nem lehet összehasonlítani az OTI feladatával és működési körével. A HONSZ társadalmi érdekképviseleti szerv, a törvényben ennek megfelelően reáruházott feladatokat egyedül a jelenlegi szervezeti adottságai mellett oldja meg. Ezért önkormányzati szervként megszervezése nem látszik célszerűnek. A törvényhatósági szociális ügyosztályok teljes személyzetének hadirokkantakkal való kicserélése már azért sem indokolt, mert ezek az ügyosztályok nemcsak hadirokkantak ügyeivel foglalkoznak.

ad 4) Orthopédiai cipőknek helyi iparosok útján való javíttatására a törvényes lehetőség megvan. E tárgyban az illetékes közigazgatási hatóságnak, jelen esetben Debrecen város polgármesterének kell megkeresést intéznie a Magyar Állami Művégtaggyárhoz, amely költségvetésének keretei között kész az iparosoknak szerződészerű megbízást adni, amennyiben árai nem haladják meg lényegesen a gyár előállítási árait. Sajnos, ebben a tekintetben kedvezőtlenek az értesülései.

ad 5) Az a kérés, hogy a B-listázó bizottságok határozataik meghozatala előtt a HONSZ illetékes csoportját is meghallgassák, már nem időszzerű.

ad 6) Itt utalunk az 1) pontban előadottakra. A vagyoni census is csak akkor helyezhető hatályon kívül, illetőleg csak akkor enyhíthető, ha az azzal járó költségtöbbletre a megfelelő pénzügyi fedezetet megkapjuk.

ad 7) A hadirokkantak HONSZ-tagsága eddig önkéntes elhatározáson alapult. A belépés kötelezővé tétele nem lenne összeegyeztethető a demokrácia követelményeivel.

ad 8) A külföldi segélyek szétosztását a minisztérium VI. főosztálya intézi és így a segélyeknek csak a VI. főosztály által megállapított részét fordíthatjuk hadigondozási célokra. A hadigondozás céljaira rendelkezésre bocsátott külföldi segélyeket a hadirokkantak számarányának megfelelően osztjuk szét az egyes törvényhatóságok között.

ad 9) Vasúti szabadjegyek engedélyezése iránt a HONSZ országos központja is tett lépéseket a közlekedésügyi miniszter úrnál. Ez azonban mindez ideig nem vezetett eredményre, mert a miniszter úr közlekedéspolitikai és pénzügyi okokra tekintettel a kérést eddig nem teljesítette. Közgyűlés, országos választmányi ülés esetében, mint az a legutóbbi is történt, a közlekedésügyi miniszter úr korlátozott számban szabadjegyet rendelkezésre bocsát.

ad 10) - 23) Ezekben a pontokban felsorolt érdekvédelmi feladatokat főosztályunk állandóan napirenden tartja. A hadigondozottak részére adókedvezmények biztosítása érdekében már eddig is folytattunk tárgyalásokat (pl. lakásadó), és azokat állandóan szorgalmazzuk. A föld- és házhelyjuttatásoknál annak telepítési vonatkozásaiban az 1946:IX. tc. hadigondozottak részére elsőbbséget biztosít. Ennek a kérdésnek a hadigondozottak szempontjából kedvező rendezése céljából állandóan tárgyalunk a földművelésügyi minisztériummal. A termelőbizottságokban a hadigondozottak képviselője véleményünk szerint nem indokolt, mert ezekben a bizottságokban elsősorban termelési szempontoknak kell érvényesülni. A hadigondozottak ipari, kereskedelmi és vállalkozási tevékenységük kifejtése érdekében 1945. november hónapig járadékuk terhére kamatmentes kölcsönöket kaphattak. A pénzügyminiszter úr akkor arra kért bennünket, hogy ilyen kölcsönök folyósításától az államkincstár súlyos helyzetére figyelemmel tekintsünk el. Ebben a vonatkozásban a pénzügyminiszter úrral újból tárgyalásokat kezdünk. Hitelületünk teljes megszüntetése előtt azonban alig remélhető, hogy az üzleti téren nehézkesen tájékozódó hadigondozottaknak a kölcsönök csakugyan gazdasági megerősödését fogják szolgálni. Az iparrevízió alkalmából az igazságtalanul hátrányt szenvedett hadigondozottak kérelmei ügyében főosztályunk minden esetben eljár. Az állami jogosítványok kiadásánál főosztályunk a legmesszebbmenő támogatásban részesíti a hadigondozottakat. Ebben a vonatkozásban meg kell jegyeznünk, hogy az illetékes minisztériumok a hadigondozottak ez irányú kérelmét általában jóindulatúan bírálják el. Ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban felmerülő konkrét ügyekben egyébként célszerű, ha a csoport a város szociális titkára útján tesz hozzáunk, vagy közvetlenül az illetékes hatóságokhoz előterjesztést.

ad 24) A közzétartásügyi miniszter úr, kérésünkre lehetővé tette, hogy az I. és II. járadékosztályú hadirokkantak élelmiszerjegyük mellé nehéztési munkáspótlójegyet kapjanak. Ugyancsak lehetővé tette a közzétartásügyi miniszter úr, hogy a hadigondozottak kenyérgabonájukat háromhavi mennyiségben egyszerre és előre is megvásárolhassák. Az élelmiszerek árának megállapítására főosztályunknak befolyása nincs, de alig hihető, hogy azokat a hadigondozottak külön érdekeire tekintettel is lehetne szabályozni.

Budapest, 1946. évi október hó 18-án.

[olvashatatlan aláírás]
miniszteri osztályfőnök
főosztályvezető

Jelzet: MOL XIX-C-1-i-6. t.-szám nélkül-1939-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztály)

b.
Lengyel Simon beadványa Rákosi Mátyás miniszterelnök helyettesnek
1947. június 20.

[Kézírással.] Révi G.

Elintézésről kérünk értesítést.	Műlábat kér.
Miniszterelnök helyettes és Főtítkár úr!	Szám: 6834. 1947. jún[ius] 26.

Alulírott azon esdő kérelemmel fordulok Főtítkár úrhoz, hogy az élethez, a mozgáshoz műlhatatlanul szükséges műlábaim megszerezhetését a párt alapjából megszerezni, segíteni vagy adomány hozzájárulásukkal elősegíteni méltóztassék.

Idecsatolt igazolványaim mindenben igazolásomra szolgálnak. Szörnyű csonkaságom magában is elegendő, hogy magam iránt könyörtületességet ébresszek, de elesettséggel el kell jussak azokhoz, kik érezni tudnak!

Főtítkár úr! Ma egy általam viselhető művégtaglábr pár árához 2000 forintra van szükség! Társadalmi úton próbáltam minden elképzelhető segélyszervezettel megjárva, műlábaim árát az elmúlt két év alatt megszerezni, sajnos az nem sikerült. Emberhez nem illő kínokat kell szenvednem, mert használható műlábaim nincsenek. Még főtítkár úrban bízom, hogy közismert, nemes gondolkodása, megértése eljuttathat szenvedéseim enyhítéséhez, és abban bízom, hogy egy megértő és megfelelő intézkedéssel lehetővé válik, hogy műlábaimat megszerezhessem.

Bízva intézkedésében, maradtam teljes tisztelettel és igaz magyarsággal

Lengyel Simon

Polgárdin, 1947. június 20.

***

[Polgárdi község üzemi bizottsága elnökének és az MKP titkárnak támogató levele.]

I G A Z O L V Á N Y

Alulírottak fent nevezett kérelmét támogatjuk és kedvező elintézésre legmelegebben ajánljuk. Az elmúlt 25 év alatt falunk ifjúságának sportbeli képzését, nevelését népi értelemben végezte és páratlanul álló - rokkantsága tudatában végzett - és sikerekben gazdag népi sporttevékenységével, ténykedéseivel a falu egyszerű népének és fiainak szeretetét, elismerését vívta és érdemelte ki.

Ma is a Szabad Föld sporttevékenység egész környékünkön leghívebb hirdetője, terjesztője és a falunk ifjúságával legeredményesebb művelője. Nevezett a háborús pusztulásban mindenét elvesztette, és megsegítése a közösség érdekében is érdemes embert érne, amiért nevezettet mindenképpen megsegítésre ajánljuk.

Polgárdi, 1947. június hó 20-án.

[olvashatatlan aláírás]
titkár

Scheighudt Pál [?]
elnök

[kézírással]
Magyar Kommunista Párt részéről
Tóth József
titkár

***

[A Népjóléti Minisztérium IV. főosztályának jelentése az ügyről.]

A IV. főosztály jelentése

Lengyel Simon polgárdi lakos művétag kiutalása iránti kérelméből nem állapítható meg, hogy kérelmező hadirokkant-e. 139.674/1947. számú rendeletükkel jelentéstételre hívtuk fel Polgárdi község előljáróságát. Amennyiben Lengyel Simon hadi- vagy polgári rokkant, művétagját az állami művétaggyárban készíttetjük el. Ha nem hadi- vagy polgári rokkant, akkor az ügyiratot a kbt. I/1.osztálynak fogjuk illetékes intézkedés végett átküldeni.

Budapest, 1947. évi július hó 9-én.

[olvashatatlan aláírás]
Miniszteri tanácsos,
főosztályvezető.

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1024-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

c.

Rengl Imre hadirokkant panasza Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettesnek

Rákosi Mátyás miniszterelnök-h[elyettes] elvtársnak
H[elyben]

Alulírott, de itt is megnevezett Rengl Imre, a demokratikus hadseregben hadirokkanttá vált személy, azzal a kéréssel fordulok a miniszterelnök-h[elyettes] elvtárshoz, hogy engem megélhetési kéresemben támogatni szíveskedjék.

Indokolásul vagyok bátor felhozni, hogy én a demokratikus hadseregben, mint katona a jobb kezemet vesztettem. Teljesen egyedül állok, s jelenleg egy átmeneti hadirokkant otthonnak vagyok lakója. 19 éves, nem tehetetlenül, mert megfelelő helyen talán egész ember volnék, de ehhez a hozzásegítés is szükséges lenne. Kérem a miniszterelnök-h[elyettes] elvtárs megértő jóságát, hogy részemre egy lehetőséget nyújtani szíveskedjen. Most már a legutolsó hely és mód ez, amit választottam. Bízok, hogy élvezhetem támogatását a miniszterelnök-h[elyettes] elvtársnak.

Kérésemet megújítva, maradok és köszönöm jóságát elvtársi köszöntéssel

Szabadság
Rengl Imre

***

Budapest, 1947. május hó 19-én.

[kézírással]
6 elemi, 75%
Jobb kéz hiány
19 éves

Budapest, 1947. május 16.

MINISZTERTŐL

Szám: 761/1947.

Rákosi Titkárság: Hiv. sz.: 5086/1947.

Rengl Imre budapesti lakos: hadirokkant képzés t[árgyá]b[a]n.

IV. osztály a Pártnak közvetlenül válaszolja meg, és erről a Titkárságot is értesítse.

Domokos
V/16.

***

IV/2. osztály jelentése

Jelentem, hogy Rengl Imre hadirokkant munkába helyezése tárgyában a Nehézipari Központot megkerestem.

Jelentem végezetül, hogy az osztály intézkedéséről a Magyar Kommunista Pártot és Rákosi Mátyás miniszterelnök helyettes úr titkárságát közvetlenül tájékoztattam.

Budapest, 1947. május hó 20. napján.

Dr. Domokos Pál Péter
Miniszteri osztálytanácsos

Ügyirat száma:
130 953/1947.-IV/2.

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-761-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

d.

Gárvány István kaposvári hadirokkant kérése a hadirokkant illetmények felemeléséért

Rákosi Mátyás elvtársnak

Kérem Rákosi elvtársat, ne haragudjon, hogy soraimmal zavarom.

Gárvány István kaposvári lakos, MKP tagja, 60%-os hadirokkant (múlt világháborús) vagyok.

Azon kérelemmel fordulok Rákosi elvtárshoz - tekintettel arra, hogy ügyünket senki nem orvosolja - járjon közre, hogy hadirokkant illetményeinket olyan mértékben emeljék fel, amiből szerény körülmények között meg tudunk élni. Illetményünk oly csekély, hogy abból még a napi kenyérrre sem telik (60%-os havi 12,- frt.). Míg a jobboldali reakciós volt tisztek az állam pénztárából kapják a jó nyugdíjat, addig mi, hadirokkantak csak pár forint illetményből kell eltartanunk magunkat.

Még egyszer kérem Rákosi elvtársunk szíves közbenjárását, és egyben meleg szeretettel köszöntöm.

Kaposvár, 1947. október 7.

Szabadság!
(Gárvány István)
kaposvári lakos
hadirokkant

***

Budapest, 1947. december 19.

MINISZTERTŐL

Rákosi Titkárság: 12 636/1947.

Gárvány István kaposvári [akos] hadirokkant panasza

IV. osztály: írásbeli jelentés véget! (Egy ízben ebben az ügyben már kértünk jelentést, de az valami módon elkallódott, kérjük megismételni.)

Ze. XII/20.

***

Magyar Népjóléti Minisztérium
Miniszteri Titkárság

Budapest, 1948. január 12.

1083, 1034, 1098,
1035, 183/1947.

[...]

12 636/1947. iktatószám. Gárvány István kaposvári lakos azzal a kérelemmel fordult Rákosi elvtárshoz, hogy emeljék fel a rokkantjára adandó illetményét. Illetékes osztályunk az ügyre vonatkozóan a következőket jelentette:

A hadigondozási pénzellátások összegét - az államháztartás helyzetének megfelelően - legutóbb a f. évi augusztus hó 18. napján kelt 146 000/1947. N. M. számú rendelet állapította meg. Az itt megállapított összegek felemeléséről a mindenkori költségvetéssel biztosított hitelhez mérten történhet gondoskodás. Az 50%-os (a kérelmező tévesen 60%-ot ír) hadirokkant jelenleg havi 18 forint járadékot kap.

Szabadság!
Miniszter megbízásából
Miniszter titkára

MKP Főtitkárság
Fehér Márta elvtársnőnek
Budapest

Jelzet: MOL XIX-C-1-o-183-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Olt Károly miniszter iratai)

e.

Nagy Gyula hadirokkant levele Rákosi Mátyásnak újbóli hadirokkanttá nyilvánításáról és családja áttelepítéséről

K 336/1947.

M á s o l a t

RÁKOSI MÁTYÁS, Magyar Kommunista Párt Országos Főtitkárának

B U D A P E S T

Nagytisztelű Elvtárs!

Tisztelettel az irányból fordulok Elvtárs nagybecsű színe elé ezen szerény levelemmel, hogy alábbi kérésemet meghallgatni szíveskedjék!

Én, Kónya Béla Szabolcs megyében, Vissen születtem. Viss volt gyermekkorom ringató bölcsője is. Szegény szülőknek voltam gyermekök, és ezért már mikor katona lettem, a csapatostem Ungváron állomásozott. Én is ott szereltem le 1940-ben, mint hadirokkant és a havi rokkantsági ellátmányokat meg is kaptam a 75%-os orvosi vélemény után. Majd ott megnősültem, egy hozzám illő, szegény, nincstelen leány lett a feleségem, kivel közös házasságunkból 1 leánygyermekünk is született. És ebből az ellátmányból szűkösen meg is éltünk. Majd hadjárat átvonulásakor engem is, mint sok mást, elhurcoltak Oroszországba, ahonnan most, az Ön becses közbenjárására hazakerültem betegen és bénán, de nem Ungvárra, hanem Vissre. Mert Debrecenben, az elosztóban és kórházban azt mondták, hogy én magyar állampolgár vagyok, s így nem mehetek Ungvárra, és idejöttem. Most már újra jártam Debrecenben felülvizsgára [!], ahol fel is vettek újjól rokkantnak, de én előbb írt rokkantságomról 1940. év március havától 1944. december 31-ig megszakítás nélkül kaptam az illetményemet. Ro. A. III/1.312 leletszámra, mivel rokkantjára adandó végleges. Most itt vagyok teljesen egyedülre hagyatva, semmi nélkül tél beállta előtt, rongyosan, éhesen, mindezt megtévezve betegen és a rokkantjára adandó illetményhivatal nemtörődömségéből, avagy az itteni tisztiorvos nemtörődömségéből, mely Gáván székel, nem megy sehogy, vagy oly vontatottan, hogy semmi türelmem nincs várni rá. Arra kérem, hogy ügyemet, mely rokkantsági gyorssegélykérelemmel párosult, mint a visszi jegyzői hivatal kéri a népjóléti minisztertől, segítségemre közreműködni, mivel nekem sem ingó, sem ingatlan vagyonom nincs.

Másik kérésem, mivel a feleségem Ungváron hagytam, mely országgrész most orosz megszállás alatt van, és én semmi körülmények közt érintkezni nem tudok vele, áttelepítés útján Vissre, Magyarországra hozzám áttelepíteni szíveskedjék, kislányommal együtt.

Mindkét fent írt kérésemet becses jóindulatú pártfogásától várva vagyok elvtársi köszöntéssel és szabadság üdvözléssel

Kónya Béla s. k.
Szabolcs megye, Viss.

E levélben írottak valódiságát aláírásunkkal igazoljuk:
A visszi M. K. P. részéről
Kendi István titkár
Zagyi József pénztárnok

Deák János tag
Kúp László s. k.

Becses választát ez irányba várva vagyok tisztelettel
Kónya Béla
Szabadság köszöntéssel.

A másolat hiteléről:
Molnár Ilona
Irodatiszt

***

A IV. főosztály jelentése

Kónya Béla visszi lakos, hadirokkant, régebben folyósított, de hadifogsága miatt beszüntetett járadékának a lehetőség szerinti további kifizetésére és sürgős jelentéstételre utasítottuk a járási főjegyzőt (Gáva) 153.199/1947.-IV/1. szám alatt.

Egyben folyamodó családjának Ungvárról a magyarországi Vissre való áttelepítésére irányuló kérelmét, illetékességéből, esetleges intézkedés és nevezett értesítése végett egyidejűleg a Külügyminisztériumba tettük át.

Budapest, 1947. október hó 10-én.

(dr. Szász László)
miniszteri tanácsos
főosztályvezető-helyettes

Jelzet: MOL XIX-C-1-o-243-1947. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Olt Károly miniszter iratai)

f.

A pápai hadirokkantak és hadigondozottak panaszbeadványa a karácsonyi segélyek elmaradása miatt

Igen tisztelt Miniszter Elnök Úr!

Ne haragudjon, hogy idejében, amely oly drága, zavarjuk, de ismerjük jó szívét, és kérésünket meghallgatni szíves lesz. Mi a társadalomtól kizsárfoltat[ti], nyomorult hadirok[k]ant emberei hadiözvegyei és hadiárvai vagyunk, mindenkitől elfelejtve, csak akkor voltunk jók minden ígéretnek, amikor szükség volt a sok millió emberre. Most, amikor a szeretet ünnepe elközelget, még a kiveret kutyára is gondolt valaki, de miránk, szegény pápai hadigondozot[ti]akra senki, még a város koldusaira is gondoltak, de mi szegény hadigondozottak dögöljünk meg a pápai polgármester mondása szerint. Még a megszavazot[ti] karácsonyi segélyt sem kaptuk meg, nemhogy más szeretetcsomagot. A környék falvaiban is megkapták a segélyeket, csak it[ti] nem, a polgármester nem utal ki sem[m]it a hadigondozot[ti]aknak, mivel gyűlöli azokat. Mit vétet[ti]ünk mi a polgármesternek, maguktól mentek férjeink, gyermekeink, apánk és a töb[b]i a háborúba, azt mongya [!] a polgármester, hogy mért [!] mentek el a harcra, a[k]kor nem haltak volna meg, és nem let[ti]ek volna rok[k]antak. Vagy hogy az ő testvérét kivégezték? Mi ar[r]ól sem tehetünk, mi nem parancsoltuk, hogy legyen háború, ha hoz[z]ánk tartozók nem mennek el, ak[k]or agyonlövök őket. Job[b] lenne, ha a polgármester keveseb[b]et nézne a pohár fenekére, ak[k]or nem gyűlölné, és elintézné a szegény hadigondozot[ti]ak ügyét, és mi nekik jár. Igenis, mi nem a város koldusai vagyunk, hanem a nemzet rok[k]antjai, és a polgármester úgy intézkedjen, ahogy a felsőb[b]hatóság azt elrendeli, mert mink még mindig a régi koldus alamizsnát kapjuk, máshol már az emeléseket is megkapták, csak mi it[ti], Pápán nem. Ezért kérjük sérelmeinket megvizsgálni, vagy megvizsgáltatni Miniszter Elnök Úrnak, hogy ne kiveret kutyá módjára bánjon velünk a mi polgármesterünk, hanem a járandóságunkat rendesen utalja ki, ami nekünk jár, mert ezért mink szenvedtünk[!] meg.

Tisztelt teljes köszönettel a
Pápai hadirok[k]antak és hadigondozottak.
Szabadság!

Pápa, 1947. decz[ember] 28.

***

130.495 szám. Ér.: 1948. I. 7.
Tárgy: Pápai hadigondozottak panaszbeadványa

IV/1. osztály

Polgármester Úrnak
Pápa

A pápai hadigondozottak panaszbeadvánnyal fordultak hozzám, amelyben előadták azt, hogy részükre a karácsonyi segély még mindig nem nyert kifizetést. A beadvány az 1947. évi december hó 28. napjáról van keltezeve.

A társadalombiztosító intézetektől járadékyszerű szolgáltatásban, továbbá a hadisegélyben, valamint a hadi- és háborús polgári gondozási pénzellátásban részesülők 1947. évi karácsonyi segélye tárgyában kibocsátott 14.150/1947. Korm. számú rendelet 4. §-a (3) bekezdésének értelmében a karácsonyi segélyt az 1947. évi december hóra esedékes hadisegéllyel, illetve a hadigondozottakat és a háborús polgári gondozottakat megillető járadékokkal és egyéb rendszeres pénzellátásokkal együttesen kell kifizetni.

Felhívom tehát Polgármester Urat, hogy amennyiben az igényjogosultak részére karácsonyi segélyt még nem fizette volna ki, annak kifizetése iránt haladéktalanul intézkedjék, és ennek megtörténtét hozzám haladéktalanul jelentse.

Kmf.

***

II.

Tárgy: l[ásd] kívül
Melléklet: I drb

Elintézés: I.
Belügyminiszter Úrnak
Budapest

A pápai hadigondozottak a másolatban egyúttal csatolt panaszbeadványt nyújtották be hozzám. A beadványnak a hadigondozottak és hadisegélyesek részére járó karácsonyi segély késedelmes kifizetésére irányuló részét saját hatáskörömben tettem intézkedés tárgyává - egyéb részében pedig esetleges intézkedések megtétele végett indokoltan láttam a beadványt Miniszter Úr tudomására hozni.

B[uda]pest, 1948. I. 10.

Zemplén
[öt olvashatatlan aláírás]

***

Pápa megyei város polgármesterétől

941/1948.
Telefon: 10-44
Postafiók: 23
Előadó: Vér Gyula

Tárgy: pápai hadigondozottak panaszbeadványa
Visz: 130.495/1948. IV/1.

Népjóléti Minisztérium
Budapest, V.
Akadémia u. 3. sz.

Fenti számú rendeletére való hivatkozással jelentem, hogy a hadisegélyben, valamint a hadi és háborús polgári gondozási pénzellátásban részesülők karácsonyi segélyét a városi adóhivatal kifizette.

Pápa, 1948. február 3.

Polgármester

Jelzet: MOL XIX-c-1-i-130495-1948. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztály)

g.
Tóth Csepregi János kérelme hadirokkant járulékának felemeléséért

Molnár Erik Úrnak,
Magyar népjóléti miniszter
Budapest
V., Kossuth L. tér 11.

Miniszter Úr

Szíves bocsánatot kell kérnem, ha soraimmal alkalmatlan volnék.

Tisztelettel arra kérem Miniszter Urat, hogy az én, Tóth Csepregi János Eger, 1890. feb[ruár] 3. tizedes, földműves foglalkozású, egy gyermek apja az R. 63.433 törzskönyvi számmal addig folyósított 50%-os hadirokkant járulékomat 100%-ra mielőbb felemeltetni szíveskedjék.

Magasabb rokkantsági fok megállapítása tárgyában a „Javaslat” még f. év május hó 22-én a 6372/1946. szám alatt lett megküldve Eger város polgármesterétől. Mindez ideig semmi választ nem kaptam, illetve a Népjóléti Minisztérium nem intézkedett.

A megküldött „Javaslat”-ban a 8. g.) pont alatt a következő bejegyzés áll a vizsgáló orvosoktól: „Légnyomástól származó elmezavar, amely abban nyilvánul meg, hogy gyakran rájön a roham, ekkor összeesik, önkívületi állapotba jön, s képtelen minden mozgásra.”

Szerintem ilyen javaslatnál nem kell 6 hónapig gondolkodni azon, hogy a rokkantság milyen fokú.

Tisztelettel várom Miniszter Urat, hogy ügyemet jóindulatúlag mielőbb elintéztetni szíveskedjen.

Eger, 1946. év nov[ember] 10.

Teljes tisztelettel:
Tóth Csepregi János
Hadirokkant
(Eger, Hősök u. 4/a.)

Ajánlott!

***

Budapest, 1946. november 13.

MINISZTERTŐL

Szám: 1338/1946.

Tóth Csepregi János Eger: hadirokkant panasza

Lássa IV. osztály: 6 napon belül jelentés végett.

Kenéz

A IV. főosztály jelentése

Tóth Csepregi János második ellátási csoportbeli III. járadékosztályú hadirokkant, egri lakos I. járadékosztályba sorolását kérte. A hadigondozó bizottság ezt javasolta is.

Nevezett kivételesen méltányosságból 1946. évi december hó 1. napjától 119.189/1946. IV/1. szám alatt a II. járadékosztályba soroltuk, mert bár fogyatkozása (az 1946. május hó 17-én kiállított orvosi lelet szerint: depressziós elmezavar (búskomorság) gyakori rohamokkal. Munka- és keresőképességének csökkenése 80%) nem a háborús katonai szolgálat sajátos természete következtében, hanem veleszületett alkati hajlamosság alapján lépett fel, melyet a hadiszolgálat fíradalmi és nélkülözései is súlyosbítottak, de nehéz szociális helyzete indokolja a magasabb járadékosztályba sorolást. I. járadékosztályba sorolására az előadott okok alapján nincs lehetőség.

Folyamodót erről a fenti szám alatt, az egri polgármester útján értesítettük.

Budapest, 1946. évi november hó 19-én.

Kenéz
miniszteri osztálytanácsos
osztályvezető

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1338-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár miniszter iratai)

h.
Kerekes Ferenc világtalan hadirokkant kérelme nyugdíjának megvonása miatt

MÁSOLAT

Bartha Albert honvédelmi miniszter úrnak!

Kegyelmes Uram!

Kerekes Ferenc 100%-os világtalan hadirokkant trafikos azon alázatos kéréssel fordulok Kegyelmességedhez, szíveskedjék elintézni, hogy a nyugdíjamat, melyet augusztus elsején megvontak, újra megkapjam.

A népjóléti miniszter úr leiratban felszólította a trafikosokat, hogy akinek a havi tiszta bevétele nem haladja meg a 138,- forintot, az visszakapja a nyugdíját. Az én egész havi keresetem 146,- forint. Ebből kiadások a következők:

üzlethelyiség bére 58.50

lakás bére 26.40
üzleti villanyóra 2.80
lakás villany sz. 1.90
kereseti jöv. adó 10.?
forgalmi adó 1.40
7 drb. árulap 1.40
102.40 forint.

Tehát mindent felszámítva, marad egész havi tiszta pénzem 44.40 fillér, melyből hattagú családot kell eltartanom. Ezzel szemben 3 havi lakbérrel és kereseti, meg forgalmi adóval tartozom. Mind a két helyen kilakoltatással fenyegetnek, ha nem fizetem ki a hátralékos lakbéretem.

Az erre vonatkozó akták dr. Petter népjóléti államtitkár úrnál fekszenek, de ez ideig még semmiféle intézkedés ez irányban nem történt.

Ezért tisztelettel kérem Kegyelmességedet, hogy ügyemet soron kívül elintézni szíveskedjék.

Maradok alázatos tisztelettel
Kerekes Ferenc s. k.
világtalan hadirokkant trafikos

Pesterzsébet, Thurzó u. 42.

A másolat hitelül:
[olvashatatlan aláírás és pecsét]
irodavezető
1289/1946.

***

MAGYARORSZÁG HONVÉDELMI
MINISZTERE

K E D V E S B A R Á T O M !

Kerekes Ferenc 100%-os hadirokkant, a csatolt kérvényt intézte hozzám.
Kérését jóindulatú szíves figyelembe ajánlva megkérlek, légy szíves ügyét soron kívül és lehetőleg kedvezően elintéztetni.

Budapest, 1946. október 29.

Szívélyesen üdvözöl
Bartha

Dr. MOLNÁR ERIK miniszter úrnak,
Népjóléti miniszter,
B U D A P E S T

***

[194]6. november 4.
Szám: 1289/1946.
Honvédelmi miniszter:
Kerekes Ferenc világtalan hadirokkant panasza

Lássa IV/ főosztály iktatás és 6 napon felül jelentés végett.

***

Budapest, 1946. november 4.

MINISZTERTŐL

Szám: 1289/1946.
Honvédelmi Miniszter
Kerekes Ferenc világtalan hadirokkant panasza

Lássa IV/ főosztály iktatás és 6 napon belül jelentés végett!
Kenéz
XI. 5.

A IV. főosztály jelentése

Kerekes Ferenc pestszenterzsébeti lakos részére a 8980/1946. M. E. sz. rendelet 4. §-ában foglaltak alapján beszüntetett járadékának további folyósítását 151313/1946. sz. alatt engedélyeztük. A rendelet elküldésének napja: 1946. évi november hó 6.

Budapest, 1946. évi november hó 8-án.

Dr. Kenéz
miniszteri o[sztály]tanácsos
osztályvezető

Jelzet: Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1289-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

i.

Takács Albert kérelme művégtag soron kívüli elkészítéséért

Iktató szám: 8001/12946. X. 22.

M Á S O L A T

Magyar Népjóléti Miniszter Úrnak,
B U D A P E S T

A Magyar Kommunista Párt ságújfalvi szervezete azzal a tiszteletteljes kéréssel fordul a népjóléti miniszter úrhoz, hogy Dénes János Gábor elvtárs hadirokkantnak (ig. szám: 2357/1945.) segítségére lenni szíveskedjék.

Kérjük [tiszelt] miniszter urat, hasson oda, hogy a Bp., Mátyás téri Magyar Állami Művégtaggyár és Orthopédiai Intézetben nevezett elvtársnak P 180 rendelési és 3124 igazolási szám alatt felvett művégtag méreteiről a múltb mielőbb elkészíttessék, hogy újból beállhasson az újjáépítő munkások közé.

Dénes János Gábor elvtárs egy 8 gyermekes család tagja, s mint legidősebb, atyjának támasza lenne. De, tekintettel arra, hogy az elvtárs foglalkozása kőműves segéd, így művétag nélkül dolgozni képtelen.

Ismételten kérjük [tisztelet] miniszter urat, legyen segítségére hadirokkant elvtársunknak, hogy munkájával ő is előbbre vihesse az ország újjáépítését és a demokrácia megerősödését.

Abban a reményben, hogy jó helyre fordultunk segítségért, és kérésünk támogatásra talál, maradunk.

Ságújfalu, 1946. okt[óber] 7.

Tisztelettel
Takács Albert s. k.
M. K. P. titkár

P. H.
(Magyar Kommunista Párt)

A másolat hitelélül:
[olvashatatlan aláírás]
irodavezető

***

Budapest, 1946. október 23.

MINISZTERTŐL

Szám: 1257/1946.

Kommunista Párt Ságújfalu szervezete: Dénes János Gábor hadirokkantnak művétag elkészítésére támogatás.

Lássa I/1. osztály (egy héten belül jelentés végett!)

Lássa: dr. Parádi Jenő min[iszteri] osztályfőnök úr azonnali szíves intézkedés végett. Cs[oprt][főnök] úr útján miniszter úr tájékoztatandó.

[olvashatatlan aláírás]

X. 24.

Határidő: 1946. XI. 3.

A IV. főosztály jelentése:

Dénes János Gábor művétagjának elkészítését a Magyar Állami Művétaggyárban megsürgettem. A gyár igazgatójának jelentése szerint a művétag f. évi december hó végéig elkészül. A művétagra várók nagy létszámára tekintettel ez a határidő soron kívülnek minősül.

Budapest, 1946. évi október hó 26-én.

Ügyirat száma: 150 944/1946. IV/1.

Dr. Parádi [Jenő]
miniszteri osztályfőnök
főosztályvezető

***

Budapest, 1946. október 30.

Magyar Kommunista Párt Ságújfalu
Szervezetének
Ságújfalu

Folyó hó 7-én kelt levelükre válaszulva értesítem a [tisztelet] szervezetet, hogy Dénes János Gábor művétagjának elkészítését a Magyar Állami Művétaggyárban - illetékes osztályunk sürgetésére - folyó évi december hó végéig elkészítik. A művétagra várók nagy létszámára tekintettel ez a határidő soron kívülnek minősül.

Eltvársi üdvözléssel

---

miniszteri fogalmazó,
a miniszter titkára

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1257-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

*j.
Bíró Kálmán nagyiváni hadirokkant panasza*

M Á S O L A T

Nagyméltóságú
Magyar Köztársasági Elnök Úrnak,
Budapest

Nagyiván, 1946. évi okt[óber] 14-én.

Alulírott hadirokkant, tiszteletteljes kéréssel fordulok a Magyar Köztársasági Elnök Úr elé, mint igazi magyar és meleg szívvel átérző, mindent messzelátó nemes szívéhez:

Végző elkeseredésemben fordulok a Köztársasági Elnök Úr elé. Én Bíró Kálmán 100%-os [járadék] o[sztályú] hadirokkant, nagyiváni illetőségű, aki ügyemmel bárhová fordultam, még meghallgatásra nem találtam. És miért? „Isten tudja”, hogy miért.

1946. évi július havi fizetésemet nem kaptam meg, hogy miért, azt sem tudom, ha kérem, gúnyolódva elutasít az előljáróság. Lehetséges az, hogy egy beteg, 100%-os hadirokkant díjára [!] a mai napiglan is ráfolyon [!] a nyála valakinek? Hiszen hasonló társaim is vannak, könnyel áztatják a zsebkendőjüket és nincsen, aki meghallgasson.

Én most már valóban nem is tarthatok jogot a július havi fizetésre, mert elmúlt? Hiszen eddig is nagyon szipolyoztak, mert sohasem kaptam meg azt a fizetést, amit a kormány előírt, mert sohasem tudtam, hogy mi jár. Most is csak előleg címen kapok 70.- forintot (Hetven) havi fizetést. Hogyan is élhetek én meg ebből a fenti betegséggel, százalékkal? Hogyan ruházkodik? És éljek szerényen? És emberi mivolt és amit a társadalom is megkíván.

Alázatosan kérem részemre hadigondozási igazolvány másolatot és hadirokkant igazolványt és a vasúti igazolvány jogosultságát részemre kiutaltatni.

És alázatosan kérem fizetésemnek minden hó elsején kiutaltatni. Alázatos tisztelettel kérem, mi jár egy hadirokkantnak? Egyben alázatosan kérem ügyemet kézhez venni és szerény kérésemet fogyanatosítani. Bízva és remélve Magyar Köztársasági Elnök Úr sürgős és értesítő támogatásában.

1 drb. mell[éklet]

Felső soraim megújítására vagyok hazafias tisztelettel
+! Laudetur Jézus Christi. stb.
Bíró Kálmán s. k.
Leg. Csop. I. j. o. beteg hadirokkant
Nagyiván, Heves vm. F. u. 71/ a szám.

A másolat hitelül:
[olvashatatlan aláírás]
irodavezető

***

Budapest, 1946. október 11.
Szám: 1215/1946.
Bíró Kálmán Nagyiván hadirokkant panasza

MINISZTERTŐL

Lássa: IV. osztály illetékes intézkedés és írásbeli jelentés végett.
Kenéz
X. 21.

A IV. főosztály jelentése

Bíró Kálmán nagyiváni lakos folyamodványát kivizsgálás és részletes jelentéstétel végett 150 334/1946. szám alatt a tiszafüredi járási főjegyzőnek megküldtük.
Budapest, 1946. évi október hó 30-án.
Miniszteri o[sztály]tanácsos
Osztályvezető

[Kézírással]

Lássa a t. Min[iszteri] Titkárság

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1215-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

k.
Gyenge István, Szabolcs vármegyei titkár kérése

M Á S O L A T

MAGYAR KOMMUNISTA PÁRT
Szabolcs vármegyei Bizottsága

Telefon: 25.
231/1946. T/ dr. G. A.-né.

Nyíregyháza, 1946. okt[óber] 16.

Molnár Erik népjóléti miniszter elvtársnak
B U D A P E S T

Kedves Molnár Elvtárs!

A mai napon felkeresett bennünket SZÁSZ JÓZSEF elvtársunk, ibrányi lakos, aki azon kérése támogatására kért fel bennünket, hogy a Népjóléti Minisztérium, mint politikai rokkantnak (1918-19-ben vörös katona volt) az illetményét folyósítsa.

Az elvtárs hivatkozott a Magyar Közlöny 1945 szeptemberében megjelenő 138-as példányára, melyben a Népjóléti Minisztérium egy rendeletet adott ki, melynek értelmében a politikai rokkantak 1946. október hó 1-ig bezárólag jelentkezzenek az illetékes tisztiorvosnál hadirokkantságuk megállapítása végett.

Szász elvtárs azt szeretné, ha a Népjóléti Minisztérium rokkantsági illetményét minél előbb folyósítaná, annál is inkább, mert 3 hold földön gazdálkodik és 10 tagból álló családot kell eltartania, ami a mai nehéz viszonyok között majdnem lehetetlen.

Szabadság!
Gyenge István s. k.
Szabolcs megyei titkár

U[tó]j[rat]

A Szász elvtárs által beadott ügydarab száma: 2229/1946.

A másolat hitelül:
[olvashatatlan aláírás]
irodavezető

***

Budapest, 1946. október 21.
Szám: 1208/1946.

MINISZTERTŐL

Kommunista Párt: Szász József ibrányi lakos hadirokkantságának megállapítása.
Lássa: IV. osztály: illetékes intézkedés és írásbeli jelentés végett.
Kenéz
X. 21.

A IV. főosztály jelentése

Szász József ibrányi lakos hadigondozásba vétel iránti kérelmével kapcsolatban 150 342/1946. szám alatt utasítottuk a dadai felső járás főjegyzőjét, hogy a szükséges intézkedéseket tegye meg, azaz a hadirokkantsági igényt a hadigondozó bizottsággal tárgyalassa le, és a bizottság javaslatát hozzánk terjessze fel.

Az eljárás eredményét a hadigondozó bizottság javaslatának felterjesztése után miniszter úrnak jelenteni fogjuk.
Budapest, 1946. évi október hó 23-án.

[olvashatatlan aláírás]
miniszteri o[sztály]tanácsos
osztályvezető

***

Budapest, 1946. október 28-án

1208/1946.
M. K. P. Szabolcs vármegyei Bizottságának
Nyíregyháza

Szász József ibrányi lakos érdekében írt levelükre a következőket közlöm:

Szász József hadigondozásba vétel iránti kérelmével kapcsolatban 150 342/1946. szám alatt utasítottuk a dadai felső járás főjegyzőjét, hogy a szükséges intézkedéseket tegye meg, azaz a hadirokkantsági igényt a hadigondozó bizottsággal tárgyalassa le és a bizottság javaslatát hozzánk terjessze fel.

Elvtársi üdvözléssel
Miniszter titkára
Miniszteri fogalmazó

[kézírással]
Irattárba. X. 28.

***

A IV. főosztály kiegészítő jelentése az 1208/1946. számú miniszteri jelzőlapra:

Tisztelettel jelentjük, hogy a főosztály Szász József ibrányi lakost a 29 000/1945. N. M. számú rendelet 15. §-ának /1/ bekezdésében foglaltak alapján hadirokkantná nyilvánította, és 1946. évi augusztus hó 1-től a második ellátási csoport II. járadékosztályába sorolta.

A határozatot 154 760/1946. szám alatt a gávai járási főjegyzőnek küldöttük meg 1947. évi január hó 11-én.

Budapest, 1947. évi január hó 28-án.

[olvashatatlan aláírás]
miniszteri osztálytanácsos,
osztályvezető

Ügyirat száma:
154 406/1946.-IV.

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1208-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

I.

B. Szabó István levele a hadirokkantak adókedvezménye ügyében

Budapest, 1946. október 19.
Szám: 1207/1946.

MINISZTERTŐL

Rácz pénzügyminiszter: levele B. Szabó Istvánhoz hadirokkantak adókedvezménye ügyében

Lássa: Ember tanácsos úr, 5 napon belül tegyen javaslatot!
Azonnali szíves javaslattétel végett lássa: dr. Parádi Jenő min[iszteri] osztályfőnök úr.
Határidő:
1946. X. 24.

Lássa: a [tisztelet] Min[iszteri] Titkárság a IV. főosztály jelentésének szíves átvétele végett. Egyben jelentjük, hogy a hadigondozási főosztályt a X. 24-i határidő mellőzése miatt egyidejűleg igazoló jelentéstételre hívtuk fel.
[olvashatatlan aláírás]
XI. 5.

***

Ügyirat szám. 151 289/1946. IV/2.

A IV. főosztály jelentése az 1207/1246. számú miniszteri jelzőlapra

Főosztályunk a hadigondozottak részére biztosítandó adókedvezmények ügyét állandóan napirenden tartja. Így legutóbb a pénzügyminisztérium egyenes adó osztályával folytatott ez irányú tárgyalásokat, amelyek eredményeként a hadigondozottak részére bizonyos adókedvezményeket kilátásba is helyezte. Ezek szerint, a kivett együttes kereseti- és jövedelemadó, földadó és házadó, valamint az ezek után esetleg járó pótdadók évi összege a 150.- forintot nem haladja meg, az I. és II. járadékosztályú hadi- és háborús polgári rokkant 20%-os, a többi hadigondozott, pedig 10%-os adókedvezményben részesülne. A kérdés rendeleti szabályozása érdekében a kezdeményező lépéseket - a pénzügyminiszter úr 1946. október 12-én kelt levelében közölt elutasító álláspontja ismeretében is - megteszük.

A hadigondozottak részére juttatható jogosítványok tekintetében következő a helyzet:

A dohányyeladási engedélyek elnyerésénél a 4850/1946. ME számú rendelet (Magyar Közlöny 99. szám) jelentős kedvezményeket biztosít a hadigondozottak részére. Kizárólagos jellegű dohányyelárusítási engedély adományozásánál előnyben kell részesíteni a hadigondozottakat. Őket ebben a vonatkozásában csupán az elhalt dohánykísérő özvegye és kiskorú árvája és a nemzeti gondozottak előzik meg.

Ugyanígyen értelmű rendezés előtt áll az italmérségi engedélyek adományozásának kérdése is. Az ez irányú rendelettervezetet a pénzügyminisztérium a közelmúltban küldte meg hozzászólás céljából. Válaszunk elkészítése folyamatban van és a főosztály mindent elkövet annak érdekében, hogy a hadigondozottak részére ebben a vonatkozásban is legalább ugyanazok az előnyök biztosítottassanak, mint a dohányyeladási engedélyek tekintetében.

A szesz, ecet- és élesztőárusítási engedélyek adományozásának kérdése még nem jutott el a rendeleti szabályozásig. A kérdésnek a fentiek értelmében való szabályozása érdekében a kezdeményező lépéseket ugyancsak megteszik.

Budapest, 1946. évi november hó 5-én.

[olvashatatlan aláírás]
miniszteri tanácsos,
főosztályvezető-helyettes

***

Kedves Barátom!

A hadirokkantak adókedvezménye ügyében tanúsított szíves érdeklődésedre értesítelek, hogy a hadirokkantak részére a földadóval, házadóval, általános kereseti adóval kapcsolatban biztosított adókedvezményeket az adóreform során kiadott legújabb kormányrendeletek valóban megszüntették.

Tekintettel arra, hogy ezek a kedvezmények a hadirokkantak részére a múltban sem jelentettek számottevő könnyítéseket, viszont e kedvezmények kiszámítása rendkívül nagy adminisztrációval járt, ennél fogva az adókedvezmények újbóli bevezetését ez idő szerint sem tartom célravezetőnek.

A népjóléti miniszter úrral azonban megállapodtunk, hogy a hadirokkantak helyzetének könnyítése érdekében (jogosítványok kiadása stb.) javaslatokat fog tenni s én azokat a lehetőség határáig megvalósítom.

Szíves üdvözléssel

Dr. Rácz Jenő s. k.

B. SZABÓ ISTVÁN úrnak,
Államtitkár

MAGYAR PÉNZÜGYMINISZTER

Budapest, 1946. október 12.

Igen Tisztelt Barátom!

B. Szabó István államminiszter úrhoz intézett levelem másolatát szíves tudomásulvétel végett megküldöm. Fogadd kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Rácz Jenő

Dr. Molnár Erik úrnak,
magyar népjóléti miniszter
Budapest

Jelzet: MOL XIX-C-1-n-1207-1946. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Molnár Erik miniszter iratai)

Bakos Imre újkécskei hadirokkant tüdőbeteg svájci gyógykezelése

Tekintetes Népjóléti Minisztériumnak

Az elmúlt hónapokban olvastam arról, hogy Magyarországról Svájcba fognak kivinni tüdőbetegeket az ottani természet és a levegő nagy gyógyhatása végett. Kérem a T. minisztériumot, hogy én, mint tüdőbeteg és 100% hadirokkant vagyok, én is nagyon szeretnék azok közé tartozni, akiket majd kivisznek gyógyulni.

1944. október 1-én felülvizsgálatra voltam küldve 6 hónapi egészségügyi szabacskára. Én meg is érkeztem a rendeltetési helyemre, de a kórházi leletemet nem tudták a rendeltetésre juttatni már a háborús hejzet miatt. És ekkor az én felülvizsgálatom teljesen tárgyalanná vált a háborús hejzet miatt. Majd 23 hónapot töltöttem el a felülvizsgálatig idehaza ugyan olyan állapotban, mint ma vagyok. Majd 1946. augusztus hónap saját kérelmemre felülvizsgálatra hívtak és így 1946. szeptember 1. óta, mint 100% hadirokkant vagyok. Most azt szeretném még tudni, hogy arra a 23 hónapra, amikor még nem voltam leszázalékoltva, nem-e járna valami címen pénzbeli támogatás, mint elmaradt rokkant járulék.

És még azt szeretném megtudni pontosan, hogy amikor a rokkant járulékomat fojósították 70 forintba havonta és akkor a hét első hónapokra miért csak 60-60 forintot adtak nekem.

Kérem a T. Népjóléti Minisztériumot, hogy kérésemet és panaszomat halgassák meg és mindezekekről választ kérek.

Csat. 1 db hadirokkant igazolványt.

Tisztelettel

Bakos Imre
Újkécske, Petőfi u. 24.

***

131.902 szám. Ér. 1948.

IV. osztály

TÁRGY:

Bakos Imre újkécskei hadirokkant tüdőbeteg svájci gyógykezelésének ügye

ELINTÉZÉS

Községi Előjáráságnak,
Újkécske

Bakos Imre Újkécske, Petőfi utca 24. szám alatt lakó 100%-os tüdőbeteg hadirokkant Svájcban való gyógykezelését kérte. Értesítse nevezettet, hogy ez idő szerint tüdőbetegeket Svájcban való kezelésére hadirokkant jogon lehetőség nincs.

Hadirokkantsági igényének megállapítása előtt terjedő időre hadirokkant járadékban nem részesíthető.

Felhívom egyben, hogy kérelmére a hadirokkant járadékának összegére vonatkozó felvilágosítást saját hatáskörében oldja meg.

1948. III. 5.

[olvashatatlan aláírások]

Jelzet: MOL XIX-C-1-i-131902-1948. (Magyar Országos Levéltár Népjóléti Minisztérium Hadigondozási főosztály)

Címkék:[hadirokkant](#) ^[2][közegészségügy](#) ^[3][betegellátás](#) ^[4][közjótékonyosság](#) ^[5][munkaügy](#) ^[6][Országos Hadigondozó Hivatal](#) ^[7][földreform](#) ^[8][segélyakció](#) ^[9][Magyar Állami Művégtaggyár](#) ^[10][hadigondozás](#) ^[11]**Kiadás:** 10. évfolyam (2010) 4. szám**Forrás webcím:** https://www.archivnet.hu/hadtortenet/hadirokkant_sors_a_masodik_vilaghaboru_utan.html**Hivatkozások**

[1] https://www.archivnet.hu/hadtortenet/hadirokkant_sors_a_masodik_vilaghaboru_utan.html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadirokkant>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozegeszsegugy>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/betegellatas>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kozjotekonyosag>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/munkaugy>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/orszagos-hadigondozo-hivatal>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/foldreform>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/segelyakcio>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/magyar-allami-muvegtaggyar>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadigondozas>